

הידוע של מקרא

פרשת ויחי

חלק מן המיתה, שהיות ומת האדם ונפרדת נשמתו מן הגוף, ממילא הגוף נעשה גויעה שאין בה נשמה, וממילא למה בכל מקום נכתב ויגוע וימת, דמשמע דנעשה גויעה ואז הוא מת, הרי לכאורה גויעה נעשה מן המיתה עצמה וחדא נינהו. ובפרט כאן ביעקב יקשה איך שייד גויעה ללא מיתה, דהרי לכאורה הגויעה נגרמת מן המיתה, ואם ויגוע ודאי גם וימת.

ועיין בשפתי חכמים שהביא כאן הקושיא הידועה מן הגמ', דאם יעקב לא מת איך חננו הנטיא וספדו ספדיא, ועוד הקשה כאן דהרי להדיא כתיב לקמן דנשאו מיטתו וקברוהו בארץ כנען, ואם לא מת האיך עשו כל זה.

ותירץ שם דיש לומר דטעם מיתה לא טעם יעקב, שלא היה לו צער מיתה, אבל למעשה הלך בדרך כל הארץ ונקבר ככל מת אחר, ולא היה כאן חיות ממש בגופו אחר כך.

ולפי זה אולי יש לומר דהחילוק בין גויעה למיתה, דהגויעה הוא המיתה בפועל שנשאר הגוף בלא חיות, ואילו המיתה שנאמר בסתם הוא הצער מיתה כשנעשה הדבר ונהפך גוף האדם לגויעה. דממילא ביעקב מצינו שנעשה גויעה בלא צער מיתה.

ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו (מט, לג). בפסוק זה דמירי בו מפרידת יעקב אבינו מן העולם, צריך ביאור באופן הדבר האידך היה, וכן בפרטי הדברים הנכתבים כאן בפסוק.

דכידוע וכפי שכבר ביאר כאן ברש"י הק' והביא מן הגמ' בתענית דרבותינו אמרו דיעקב אבינו לא מת, ולכך מיתה לא נאמרה בו, אלא רק נכתב ויגוע ויאסף.

ובאמת צריך ביאור סדר הדברים שבכל מיתה, ומזה ננסה להבין מה נשתנה כאן אצל יעקב משאר אינשי.

דהרי בכל מיתה בתורה ולכל הפחות בכמה מקומות נכתב גם גויעה גם מיתה וגם אסיפה, וצריך ביאור מה החילוק ביניהם, בין גויעה למיתה, ומה הוא עניין האסיפה.

ולגבי אסיפה כבר ביאר רש"י למעלה (מט, כט) במה שאמר יעקב לבניו ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי, דאסיפה לשון הכנסה הוא שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, וכפי שמשמע בפשיטות דדבר זה הוא אחר המיתה דאחר שהנשמה נפרדת מן הגוף אזי נלקחת הנפש אל מקום גניזתה.

רק דלגבי גויעה לכאורה קשה דמה החילוק בין גויעה למיתה, הרי לכאורה הגויעה הוא

אבל באמת גם זה קשה דאיך למעשה נעשה הדבר דנעשה גויעה בלא צער מיתה, הרי כך ברא הקב"ה עולמו דאיכא צער כשנעשה דבר זה לגוף האדם, ועל ידי מה נשתנה יעקב שלא הרגיש צער מיתה.

ועוד קשה דאם זהו כל החילוק בין יעקב לשאר אינשי שהוא לא הרגיש צער מיתה, א"כ קשה מה רצו לחדש לנו בדבר דיעקב אבינו לא מת, דלמאי נפק"מ לנו אם הרגיש יעקב צער מיתה או לא, ומסתמא נראה דיש כאן דבר שרצו ללמדנו במה שלא הרגיש צער מיתה, ומהו אותו הדבר.

עוד צריך ביאור מה רצה הכתוב לומר בהא דויאסף רגליו אל המטה, דמה נתחדש לנו בדבר ולמאי כתבה תורה כן.

עוד צריך ביאור השייכות של מיתתו למה דויכל יעקב לצוות את בניו, דמשמע דזה גרם ויאסף את רגליו. ובאמת באור החיים הק' ביאר בזה דבא לומר ביעקב לא נאמר הא דנאמר בקהלת ואין שלטון ביום המות, אלא דביעקב היה לו שלטון ולכך אסף רגליו רק אחר שויכל לצוות את בניו.

עוד צריך ביאור בגמ' בתענית שם בהא דהקשו וכי לשוא חנטו חנטיא וספדו ספדיא, ותירץ שם רב יצחק מקרא אני דורש ואתה אל תירא עבדי יעקב וכו' כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שביים, דהוקש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, דכבר רבו המקשים על זה מה תירץ על הקושיא כלל, הרי ראיות שהוא בחיים איכא גם מן הפסוק כאן דלא נאמרה בו מיתה, והקושיא לא היתה מניין לומר כן, אלא איך שייך לומר כן במציאות, ועל זה לא תירץ כלום.

עוד עיין ברמב"ן שהקשה על דברי רש"י כאן שמיתה לא נאמרה בו ביעקב, דלכאורה קשה דהרי הוא עצמו הזכיר כן מיתה בעצמו, דכתיב לעיל (מה, כא) ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי מת והיה אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם, ואיך אמר כאן רש"י דלא נאמרה בו מיתה, ושם דחק לתרץ דאפשר שהוא לא היה יודע בעצמו שלא יהא בו מיתה.

ובהקדים לתרץ נעמוד קצת על הא דקרא יעקב לבניו קודם מיתתו, וכדאמר הכתוב (מט, א ב) ויקרא יעקב לבניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באהרית הימים: הקבצו ושמעו בני יעקב, דלכאורה קשה כל הלשוניות הללו שנקט הכתוב, דבתחילה ויקרא ושוב אמר להם האספו, ושוב אמר הקבצו, דכל אלו לשון קריאה לבוא אליו, ולמאי בעינן כל אלו, ובשלמא לומר האספו אמר להם שידעו שרוצה בהתאספם יחד, מה שבויקרא לבד עדיין לא משמע שרוצה שיתאספו יחד, אבל הקבצו למאי אמר.

ועיין בשפתי חכמים שכבר עמד על הקושיא, ומשם רמז לדברי רש"י ביקש לגלות את הקץ, דהקבצו לשון קץ הוא וכדכתיב ונפוצות יהודה יקבץ.

ואולי יש לומר על פי כל הנ"ל, דלכך קרא יעקב לבניו ואמר להם האספו, והיינו דאסיפה לשון הכנסה הוא וכפי שהבאנו מרש"י, להכניס הנפשות אל מקום גניזתן, ואמרו בחז"ל אין בן דוד עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ובפשיטות כפי שביארו המפרשים שגוף הוא מקום הנשמות ורק כשיכלו כולם וירדו לעולם אזי יהא תיקון השלם ויבוא משיח (ועל כך אפי' מצינו שרצה הגאון מוילנא לבטל החרם דרבינו

חידושו

ויחי

של מקרא

גרשום על ב' נשים ויותר ובכך לזרו הגאולה ע"י שיכלו הנשמות שבגוף שלמעלה בזריוות יותר), אבל בדרך הדרש אולי יש לומר עוד ביאור ביכלו כל הנשמות שבגוף, דהיינו כשיכלו כל הנשמות מן הגופים ויחזרו אל מקום גניזתן אזי יהא תיקון השלם ויבוא בן דוד.

והיינו דאין בזה חלילה ביטול העולם וסופו, אלא רק שיכלו הנפשות מן הגוף לזמן קצר אחד ובוזה יהא תיקון השלם באופן חדש שלא היה קודם, וכבר שכבר הביאו בחז"ל חלק מן השיטות כן, ועיין ברמב"ם בזה בפ"י המשניות (סנהדרין פרק י').

(ועיין שם שנחלקו הרמב"ם והרבה מחכמי דורו אם יהא שייך מוות אחר תחיית המתים, והוא כתב שגם משיח ימות וימלוך בנו תחתיו, ונחלקו עליו כל חכמי דורו, ואולי ע"פ הנ"ל נוכל לומר דבעינן רק יכלו הנשמות שבגוף לזמן קצר אבל אח"כ ימשיכו לחיות לנצח וכדכתיב ובילע המות לנצח, ולפשר בין השיטות החולקות שם, וצ"ע בכל העניין הזה).

וא"כ כשאמר להם יעקב לבניו האספו זה היתה כוונתו שיבואו כולם ויחזירו הנשמות שבגופם אל מקום גניזתן ושיהא בכך תיקון השלם, וזהו ביקש לגלות את הקץ, היינו לגלותה במציאות בעולם שיהא כבר אז תיקון השלם והקץ, אבל אז נסתלקה ממנו שכינה ולא הצליח הדבר בידו, דלא היה אז הזמן של תיקון השלם עדיין.

ודבר זה של הבאת הקץ האיך היה עושה דווקא כשנקבצים כולם ועושים המעשה לכלות הנשמות שבגוף יחד, ובכך להביא את בן דוד דהיינו משיח, ולכך נאמר

ויקרא דהיינו שיבואו כולם, ושוב אמר האספו למימר על אסיפת הנשמות, ומשא"כ הא דהקבצו שם איירי כבר אחר שנסתלקה ממנו שכינה ודיבר דברים אחרים, דעל זה אמר להם להקבץ ולשמוע דבריו.

אבל מה שאמרנו דנסתלקה ממנו שכינה ולא עלתה הדבר בידו, מ"מ על אף שכוונתו הראשונה לא הצליחה בידו, מ"מ משהו מן הקץ כן הצליח בידו, דלעתיד הרי אמרו דבילע המות לנצח, דממילא הואיל רצונו זה של הבאת הקץ באותו זמן לכל הפחות לעצמו שלא יטעם הוא טעם מיתה.

וזהו דאמר הכתוב ויכל לצוות את בניו אחר שכילה מלצוות את בניו ולא הצליח לגלות הקץ כפי שרצה בתחילה, מ"מ לגבי עצמו ויאסף רגליו אל המטה, שיהא הוא בבחינת ויאסף כאילו כבר היה אסיפת הנשמות מן הגופים, ולכך כתיב ויגוע בלא וימת, לומר דבו לגבי בחינת הצער מיתה נתבטלה בו המוות, ואח"כ ויאסף אל עמיו דנכנסה נשמתו אל מקום גניזתה.

דממילא לפי זה ניהא מה רצו לחדש לנו בה שלא היה לו צער מיתה דלכך אמרו רבותינו דיעקב אבינו לא מת, למימר דרצה יעקב לגלות הקץ ולמימר דבו נתקיימה צאת.

וזהו דאמר רב יצחק מקרא אני דורש למימר דרק לדרש בא הכתוב ולא לומר דמציאות היתה שלא מת יעקב, אלא רק לגבי צער מיתה הוא דבא הכתוב ולדרש דביקש יעקב לגלות הקץ.

וזהו דאמר מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, והיינו דהכתוב שם איירי לעתיד שכיושיע

חידושו

הקב"ה את ישראל לימות המשיח, וכשם
ששם בזמן הקץ יהא זרעו בחיים, אף הוא
בחיים, שהיה בו משהו מן גילוי הקץ בזמנו
במה שלא טעם טעם מיתה.

ויחי

של מקרא

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי,
קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון
0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com